

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
" ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ
БЕЗПЕКОЮ БАНКІВ, ФІНАНСОВИХ
ТА БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ "
для студентів спеціальності 8.18010014
"Управління фінансово-економічною безпекою"
денної форми навчання

Затверджено на засіданні кафедри економічного аналізу.
Протокол № 1 від 30.08.2013 р.

Укладач Мішин О. Ю.

М54   Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Організація та управління фінансово-економічною безпекою банків, фінансових та банківських установ" для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" денної форми навчання / укл. О. Ю. Мішин. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 32 с. (Укр. мов.)

Подано основні терміни та поняття за темами навчальної дисципліни, контрольні запитання для самодіагностики, питання для самостійного опрацювання й рекомендовану літературу. Наведено практичні завдання та методичні рекомендації щодо їх самостійного виконання студентами.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" денної форми навчання.

Вступ

Динамічне середовище функціонування суб'єктів господарювання обумовило посилення ролі безпекознавчих навчальних дисциплін. Організація та управління фінансово-економічною безпекою фінансових і банківських установ має свої особливості і тому потребує значного часу на їх самостійне опрацювання.

Самостійна робота є важливим видом навчального процесу, що дозволяє закріпити отримані під час аудиторних занять знання та доопрацювати питання, що не знайшли детального розгляду в аудиторії.

Цей вид навчальної роботи є важливою складовою навчального процесу, що має безпосередній вплив на зміст та глибину засвоєння матеріалу студентами, а також основним засобом оволодіння знаннями та набуття навичок у позааудиторний час.

Метою самостійної роботи з навчальної дисципліни є забезпечення засвоєння матеріалу дисципліни в повному обсязі шляхом поглибленого вивчення і систематизації набутих теоретичних знань.

Робочою програмою навчальної дисципліни передбачено такі види самостійної роботи:

підготовка до семінарських та практичних занять, що полягає в опрацюванні лекційного матеріалу, підготовці доповідей;

підготовка до поточного та підсумкового контролю знань, що полягає в опрацюванні контрольних запитань, питань для самодіагностики;

самостійне опрацювання теоретичного матеріалу за зазначеною тематикою;

самостійне виконання практичних завдань з урахуванням методичних рекомендацій.

Самостійна робота з навчальної дисципліни передбачена навчальним планом і забезпечується навчальними посібниками, конспектом лекцій, періодичною і науковою літературою.

Виконання самостійної роботи в повному обсязі дає можливість набуття досвіду організації, планування, координації, реалізації та контролю за управлінською діяльністю у сфері фінансово-економічної безпеки фінансових і банківських установ.

Тема 1. Основи безпеки банківської діяльності

- 1.1. Сутність безпеки банків, її мета і завдання.
- 1.2. Види безпеки і форми її організації.
- 1.3. Сили і засоби безпеки банківських установ.
- 1.4. Діяльність персоналу банку щодо виконання заходів безпеки.

Основні терміни і поняття: безпека, фінансово-економічна безпека, інформаційна безпека, силова безпека, кадрова безпека, особиста безпека, заходи безпеки банківської діяльності, засоби безпеки банківських установ.

Питання для самостійного опрацювання

- 1.1. Етимологія слова "безпека".
- 1.2. Переваги і недоліки різних форм безпеки банківської діяльності.
- 1.3. Відмінність між поняттями сили та безпеки банківських установ.
- 1.4. Поняття про заходи безпеки.

Тематика доповідей

1. Порівняльна характеристика визначень поняття "фінансово-економічна безпека банку" різних авторів.
2. Роль кадрової безпеки в безпечному функціонуванні банку.
3. Місце інформаційної безпеки в системі управління безпекою банку.
4. План заходів із забезпечення фінансово-економічної безпеки банку.

Практичні завдання для самостійного виконання

Дати ґрунтовні рекомендації щодо вирішення ситуації. Обґрунтувати відповідь. Ситуаційні вправи [3]:

1. До банку звернулася відома фірма з проханням надати їй кредит. Під час її перевірки банку стало відомо, що, будучи досить активною і маючи непоганий фінансовий стан, фірма неодноразово на своїй продукції використовувала чужий товарний знак, хоч і жодного разу не була викрита. Якість товару фірми відповідає встановленим вимогам і він користується

попитом. Який висновок ви зробите щодо можливості надання кредиту даній фірмі, якщо за вами останнє слово, а всі інші характеристики позичальника позитивні?

2. Ви – працівник відділу готівково-грошового обігу, тимчасово виконуєте обов'язки начальника відділу. На штатній посаді працюєте понад 15 років. Перспектив щодо підвищення у посаді немає. Одного разу до вас звернулась ваша колега з повідомленням про нестачу у касі на суму 5 грн. При цьому вона зазначила, що причиною нестачі стали помилки в оформленні документів місячної давності. З метою ліквідації нестачі колега пропонує переробити документи, звертаючи вашу увагу на те, що дозвіл на такі дії неодноразово надавався попереднім керівником відділу. Як ви будете діяти в такій ситуації?

3. Ви – начальник відділу цінних паперів банку. Одного разу отримали інформацію про те, що ваші підлеглі підмінюють свої цінні папери, які втратили високу ліквідність, на цінні папери, що належать банку. Як ви можете перевірити достовірність цієї інформації?

Запитання для самодіагностики

1. Розкрити сутність безпеки банків, мету і завдання.
2. Охарактеризувати принципи безпеки банків.
3. Розкрити сутність різних видів безпеки банківських установ.
4. Охарактеризувати форми організації банківської безпеки.
5. Дати порівняльну характеристику засобів безпеки банківських установ.
6. У чому полягає діяльність персоналу банку щодо виконання заходів безпеки.
7. Що є особистою та колективною безпекою банківських установ.
8. Розкрити сутність поняття "економічна безпека банку".
9. З якими видами банківської безпеки пов'язана інформаційна безпека?

Тестові завдання

1. Основна мета забезпечення безпеки банку:

а) виключити можливість нанесення збитків або упущення вигоди та забезпечити ефективну діяльність банку і якісну реалізацію всіх операцій та угод;

- б) досягнення стабільності функціонування банку;
- в) забезпечення беззбитковості діяльності банку;
- г) всі варіанти правильні.

2. Принципи банківської безпеки:

- а) законність;
- б) самостійність і відповідальність;
- в) економічна доцільність;
- г) компетентність;
- д) цілеспрямованість;
- е) координація і взаємодія;
- є) конфіденційність;
- ж) масовість.

3. Заходи безпеки банківської діяльності підрозділяються на:

- а) заходи загального і спеціального характеру;
- б) основні і другорядні;
- в) важливі і неважливі;
- г) первинні і вторинні.

4. Система безпеки банківської діяльності включає:

- а) сили безпеки;
- б) засоби безпеки;
- в) технології безпеки;
- г) функції безпеки;
- д) усі варіанти правильні.

5. Функції безпеки банківської діяльності:

- а) інформаційна;
- б) аналітична;
- в) соціально-диференційна;
- г) статусна;
- д) упереджувально-профілактична;
- е) оперативно-інформаційна;
- є) організаційно-захисна.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Практичні завдання виконуються після опрацювання джерела [3].

Теоретичні питання опрацьовуються на основі літературних джерел

[1 – 4, 10 – 17; 23; 25].

Тема 2. Організація управління фінансово-економічною безпекою в банківських установах

- 2.1. Сутність та роль фінансово-економічної безпеки в банку.
- 2.2. Об'єкти та система фінансово-економічної безпеки.
- 2.3. Структура відділу безпеки в банку.
- 2.4. Функції відділу безпеки.

Основні терміни і поняття: об'єкти захисту, система фінансово-економічної безпеки, відділ безпеки, стратегія фінансово-економічної безпеки банку, фактори безпечного функціонування банку.

Питання для самостійного опрацювання

- 2.1. Етимологія поняття "фінансово-економічна безпека".
- 2.2. Суб'єкти фінансово-економічної безпеки.
- 2.3. Положення про відділ безпеки банку.

Тематика доповідей

1. Посадові інструкції працівників відділу економічної безпеки фінансових і банківських установ.
2. Етимологія поняття "фінансова безпека".
3. Особливості організації управління фінансово-економічною безпекою банківських установ.
4. Особливості організації управління фінансово-економічною безпекою фінансових установ.
5. Оптимальна структура системи управління фінансово-економічною безпекою банку.

Практичні завдання для самостійного виконання

Дати ґрунтовні рекомендації щодо вирішення ситуації. Обґрунтувати відповідь. Ситуаційні вправи [3]:

1. Начальник підрозділу безпеки банківської діяльності подав на розгляд Правління банку проект Положення про комерційну таємницю банку. У процесі його вивчення у членів Правління виникли питання щодо доцільності надання статусу комерційної таємниці деяким видам

інформації. Перед начальником підрозділу безпеки було поставлене запитання: якими критеріями він користувався, визначаючи відомості, що мають становити комерційну таємницю банку, якщо частка останнього на ринку банківських послуг становить понад 15 %. Крім того, через банк здійснюється фінансування майже 80 % державних програм у сфері сільського господарства. Як би ви відповіли на це запитання?

2. Ви – співробітник банку. Одного разу до вас зателефонував знайомий вам слідчий прокуратури і, посилаючись на відповідний закон, попросив підготувати для нього у справі, яка перебуває у провадженні прокуратури, відповідну інформацію про клієнта вашого банку – юридичну особу. Чи будете ви виконувати його прохання і якщо будете, то як?

3. Ви – співробітник підрозділу безпеки банку – викрили канал витоку інформації. Після доповіді начальникові підрозділу останній запропонував вам розробити заходи щодо локалізації і перекриття даного каналу. Причому ці заходи мають передбачати тільки організаційні рішення. Що потрібно буде вам зробити, щоб виконати доручення свого шефа?

Запитання для самодіагностики

1. Навести приклад узагальненої структури відділу безпеки банку.
2. Які функції має виконувати відділ безпеки банку.
3. Назвати об'єкти фінансово-економічної безпеки банківської установи.
4. Описати структуру системи фінансово-економічної безпеки банківської установи.
5. Дати визначення та розкрити сутність фінансово-економічної безпеки банківської установи.
6. Проаналізувати зарубіжний досвід формування структури відділу безпеки банку.
7. Охарактеризувати внутрішньополітичні, економічні та правові умови організації безпеки банків.
8. У чому полягає сутність адміністративно-розпорядницької функції відділу безпеки банківських установ?
9. Розкрити сутність соціально-кадрової та методичної функцій відділу безпеки банку.

Тестові завдання

1. Критерії економічної безпеки банку:

- а) ресурсний потенціал банку і можливості його розвитку;
- б) рівень ефективності використання ресурсів;
- в) рівень можливостей банку протистояти загрозам його економічної безпеки та самостійно ліквідувати їх;
- г) конкурентоспроможність банку;
- д) цілісність та масштаби структури банку;
- е) ефективність кадрової політики банку;
- є) структура дебіторської заборгованості банку.

2. Показники економічної безпеки банку:

- а) темпи зростання прибутковості;
- б) рівень матеріального і соціального забезпечення працівників банку;
- в) розмір боргових зобов'язань банку;
- г) обсяги використання тіньового капіталу;
- д) усі варіанти правильні.

3. Об'єкти захисту:

- а) матеріальні ресурси;
- б) фінансові ресурси;
- в) персонал;
- г) інформаційні ресурси;
- д) інформаційні ресурси з обмеженим доступом;
- е) усі варіанти правильні.

4. Адміністративно-розпорядницька функція відділу безпеки банку:

а) реалізується через розроблення, встановлення і підтримання у банку різних режимів безпеки, визначення повноважень, прав, обов'язків і відповідальності службовців банку з питань забезпечення безпеки;

б) забезпечується організацією своєчасного виявлення реальних і потенційних загроз діяльності банку,

в) полягає в контролі за джерелами загроз;

г) полягає в виявленні критичних напрямів діяльності банку;

д) реалізується через участь підрозділу безпеки у підборі кадрів.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи.

Практичні завдання виконуються після опрацювання джерела [3].

Теоретичні питання опрацьовуються на основі літературних джерел [3; 6; 7; 9; 10; 14 – 16].

Тема 3. Загрози діяльності банківських установ

3.1. Зовнішні та внутрішні загрози, їх характеристика та тенденції розвитку.

3.2. Банківське шахрайство і зловживання службовим становищем працівників банків.

3.3. Заходи банку щодо захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Основні терміни і поняття: загрози, внутрішні загрози, зовнішні загрози, банківське шахрайство, зловживання службовим положенням.

Питання для самостійного опрацювання

3.1. Найбільш поширені зовнішні та внутрішні загрози на ринку банківських послуг в Україні.

3.2. Відмінності між поняттями банківського шахрайства і зловживання службовим становищем.

3.3. Види банківських ризиків.

Тематика доповідей

1. Види зловживань.

2. Відмінності між поняттями "шахрайство" і "зловживання".

3. Етимологія поняття "промислове шпигунство".

4. Класифікація кредитних ризиків.

Запитання для самодіагностики

1. Назвати та охарактеризувати зовнішні загрози банківських установ.

2. Які внутрішні загрози можуть виникати в діяльності банківських установ?

3. Розкрити сутність банківського шахрайства.

4. Що є зловживанням службовим становищем?

5. Назвати та охарактеризувати можливі заходи банку щодо захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз.

6. Розкрити сутність поняття "загроза".

7. Назвати чинники, що утворюють внутрішні і зовнішні загрози банківській діяльності.

8. Дати правову оцінку банківського шахрайства.

9. Назвати особливості шахрайства.
10. Назвати приклади банківського шахрайства.
11. Перелічити ознаки зловживання службовим становищем у банку.
12. Розкрити сутність організаційно-технічних заходів захисту від зловживань службовим становищем у банку.
13. Що є заходами захисту від зловживань кадрового характеру.

Тестові завдання

1. Під час яких операцій у банках здійснюється шахрайство:

- а) кредитних;
- б) валютних;
- в) касових;
- г) міжбанківських;
- д) усіх видів операцій.

2. Предмет шахрайських посягань:

- а) зловживання довірою;
- б) обман;
- г) гроші;
- д) інтелектуальні розробки;
- е) товарно-матеріальні цінності.

3. Ознаки зловживання службовим становищем:

- а) штучного створення посадовцями виключного свого становища в управлінських або технологічних лініях;
- б) отримання матеріальної винагороди за послуги, виконання яких передбачено посадовими обов'язками;
- в) лобювання збиткових, безперспективних рішень і проектів, які сприяють створенню вигідних позицій конкурентам, окремим клієнтам або з метою отримання матеріальної винагороди;
- г) створення нерівноцінних умов роботи для своїх підлеглих, вимагання від них виконання роботи, не пов'язаної із завданнями підрозділу або з порушенням установлених правил і технологій;
- д) усі варіанти правильні.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Теоретичні питання та тестові завдання опрацьовуються на основі літературних джерел [3; 4; 5 – 9; 12 – 16].

Тема 4. Недобросовісна конкуренція і промислове шпигунство в банківських установах

4.1. Сутність недобросовісної конкуренції та промислового шпигунства, їх прояв у банках.

4.2. Можливі способи залучення до роботи працівників банку промисловими шпигунами.

Основні терміни і поняття: недобросовісна конкуренція, промислове шпигунство, заходи протидії недобросовісній конкуренції, заходи протидії промислового шпигунству.

Питання для самостійного опрацювання

4.1. Ознаки недобросовісної конкуренції у банківській діяльності.

4.2. Ознаки промислового шпигунства, його наслідки для банків.

Тематика доповідей

1. Види недобросовісної конкуренції.

2. Види промислового шпигунства.

3. Захист банківських і фінансових установ від промислового шпигунства.

4. Захист банківських і фінансових установ від недобросовісних конкурентів.

Запитання для самодіагностики

1. Розкрити сутність недобросовісної конкуренції у банківській сфері.

2. Охарактеризувати прояви промислового шпигунства в банківській сфері.

3. Назвати можливі способи залучення до роботи працівників банку промисловими шпигунами.

4. Розкрити сутність таких видів взаємовідносин, як співпраця, конкуренція, суперництво, протиборство.

5. Назвати перелік дій, які визнаються як недобросовісна конкуренція.

6. Охарактеризувати особливості недобросовісної конкуренції з боку клієнтів та керівництва банків.

7. Назвати історичні приклади промислового шпигунства.

8. Охарактеризувати сучасні форми нелегального збору інформації.
9. Назвати ознаки спроб втягнути персонал банку в промислове шпигунство.

Тестові завдання

1. Співпраця – це:

- а) тісні ділові взаємовідносини суб'єктів ринку на основі загальних інтересів із метою збільшення прибутків;
- б) узгоджені дії для досягнення максимального ефекту отримання вигоди і прибутку;
- в) змагання між суб'єктами ринку з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами ринку;
- г) антагоністичні дії, побудовані на непримиренності позицій, інтересів і методів роботи щодо отримання переваг на ринку;
- д) власний варіант відповіді.

2. Носії недобросовісної конкуренції:

- а) партнери;
- б) клієнти;
- в) кримінальні елементи;
- г) персонал банку;
- д) власний варіант відповіді.

3. Носії інформації з обмеженим доступом:

- а) персонал;
- б) документи;
- в) електронні носії інформації;
- г) аудіо-, відеоматеріали;
- д) усі варіанти правильні.

4. Сукупність заходів, які проводяться з метою несанкціонованого отримання, зміни, знищення інформації банку з обмеженим доступом – це:

- а) промислове шпигунство;
- б) недобросовісна конкуренція;
- в) співпраця;
- г) протиборство;
- д) власний варіант відповіді.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Теоретичні питання та тестові завдання опрацьовуються на основі літературних джерел [1 – 4; 9 – 11; 15; 16; 21; 22].

Тема 5. Організація охорони та дій банківських установах в екстремальних умовах

- 5.1. Обладнання та технічна укріпленість банків.
- 5.2. Організація охорони установ банків.
- 5.3. Режими охорони.
- 5.4. Дії установ банків в екстремальних умовах.

Основні терміни і поняття: силова безпека, технічна укріпленість банку, відділ охорони, режим охорони, екстремальні умови.

Питання для самостійного опрацювання

- 5.1. Технічні аспекти забезпечення належного режиму охорони банківських установ.
- 5.2. Положення про відділ охорони в банківських установах.
- 5.3. Види екстремальних умов роботи в банківських установах.
- 5.4. Ознаки настання екстремальних умов.

Тематика доповідей

1. Поняття про силову безпеку.
2. Організації охорони в банку.
3. Вимоги до працівників охорони.
4. Дії групи управління банком в екстремальних умовах.

Запитання для самодіагностики

1. Назвати необхідне обладнання для забезпечення безпеки банківської установи.
2. Визначити поняття технічної укріпленості банків.
3. Розкрити порядок організації охорони в установах банків.
4. Що є режимом охорони в банках?
5. Охарактеризувати дії установ банків в екстремальних умовах.
6. Назвати основні вимоги до обладнання входу банку.
7. Розкрити порядок обладнання каси в банку.
8. Назвати фактори, що впливають на вибір форм і методів охорони.
9. Назвати види охорони.
10. Що таке пропускний режим?
11. Які види перепусток можуть застосовуватися?

Тестові завдання

1. Основні вимоги до обладнання входу:

- а) усунення можливості несанкціонованого проникнення до банку сторонніх осіб;
- б) забезпечення зручності проходу в банк його службовців;
- в) відповідність естетичним нормам;
- д) відсутність перешкод;
- е) відеообладнання.

2. Можливі джерела злочинних посягань на банки:

- а) характеристика технічної укріпленості установ банків;
- б) наявність і характеристики охоронно-пожежної сигналізації;
- в) наявність уразливих місць у технічній укріпленості банку;
- г) умови місцевості, де розташована установа банку, її конструктивні особливості;
- д) технічна оснащеність сил охорони.

3. Види охорони:

- а) цілодобова фізична охорона з підключенням відповідних технічних засобів охорони для спостереження сил охорони;
- б) у робочий час фізична охорона з підключенням відповідних технічних засобів охорони для спостереження сил охорони, у неробочий час охорона тільки за допомогою відповідних технічних засобів охорони, що підключені для спостереження сил охорони;
- в) цілодобова охорона тільки за допомогою відповідних технічних засобів охорони, що підключаються для спостереження сил охорони;
- г) відсутність охорони;
- д) власний варіант відповіді.

4. Комплекс організаційних та спеціальних заходів, спрямованих на обмеження доступу до установ банку, захист його території, приміщень, об'єктів та персоналу від протиправних посягань – це:

- а) охорона банку;
- б) недобросовісна конкуренція;
- в) промислове шпигунство;
- г) власний варіант відповіді.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Теоретичні питання опрацьовуються на основі літературних джерел [3; 4; 8; 11; 14 – 16; 24].

Тема 6. Інформаційна безпека банківських установ

- 6.1. Неправомірне отримання інформації і захист від нього.
- 6.2. Правове регулювання захисту таємниць банків.
- 6.3. Відповідальність за посягання на таємниці банків.
- 6.4. Нормативна база банку з інформаційної безпеки.

Основні терміни і поняття: банківська таємниця, інформаційна безпека, захист банківських таємниць, канали розповсюдження інформації.

Питання для самостійного опрацювання

- 6.1. Сутність поняття "комерційна таємниця".
- 6.2. Види відповідальності за порушення банківської таємниці.
- 6.3. Сутність поняття "інформаційна безпека".

Тематика доповідей

1. Матеріально-речові та акустичні канали інформації.
2. Фактори, що створюють умови для витоку інформації.
3. Засоби посилення інформаційної безпеки в банківських та фінансових установах.

Запитання для самодіагностики

1. Назвати види неправомірного отримання інформації.
2. Охарактеризувати сутність несанкціонованого доступу до інформації.
3. Назвати способи захисту від неправомірного отримання інформації.
4. Охарактеризувати правове регулювання захисту таємниць банків.
5. Назвати види відповідальності за порушення комерційної таємниці.
6. Охарактеризувати нормативну базу банківських установ з інформаційної безпеки.
7. Назвати фактори, що створюють умови для витоку інформації.
8. Назвати завдання захисту від несанкціонованого доступу до інформації.
9. Охарактеризувати організаційні, організаційно-технічні та технічні заходи захисту інформації.
10. Розкрити сутність структури банківської інформації.

11. Охарактеризувати види інформації, документації, що не може бути комерційною таємницею.

12. Визначити поняття цивільної відповідальності за розголошення комерційної таємниці.

13. Дати перелік нормативних актів українських банків щодо захисту їх інформації з обмеженим доступом.

Тестові завдання

1. Витік інформації – це:

а) мимовільне поширення інформації за рахунок технічних або експлуатаційних особливостей певного обладнання, втрати, пошкодження, знищення документальних та програмних носіїв інформації в результаті дії стихійного лиха, поширення інформації через потрапляння в інформаційні мережі комп'ютерних вірусів, інші випадки, які не мають навмисного характеру;

б) розголошення інформації, що має навмисний характер;

в) оголошення, передання, надання для ознайомлення інформації;

г) доступ до інформації, який здійснюється з порушенням установлених правил розмежування доступу.

2. За призначенням апаратні засоби захисту інформації поділяються на:

а) засоби виявлення несанкціонованого доступу;

б) засоби захисту від несанкціонованого доступу;

в) абсолютні засоби захисту;

г) відносні засоби захисту;

д) універсальні засоби захисту;

е) специфічні засоби захисту.

3. Організаційні заходи апаратного захисту – це:

а) заходи обмежувального характеру, які передбачають регламентацію доступу і використання технічних засобів передавання і обробки інформації;

б) забезпечують блокування можливих каналів витоку інформації;

в) заходи, які забезпечують використання спеціальних, захищених від побічних випромінювань технічних засобів;

г) власний варіант відповіді.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Теоретичні питання та тестові завдання опрацьовуються на основі літературних джерел [1 – 5; 13; 16; 19; 21].

Тема 7. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності банківських установ

- 7.1. Зміст інформаційно-аналітичної роботи в банках.
- 7.2. Функції економіста-аналітика в банках.
- 7.3. Сутність інформаційного аудиту та моніторингу в банках.

Основні терміни і поняття: інформаційно-аналітична робота, економіст-аналітик, інформаційний аудит, моніторинг банківської діяльності.

Питання для самостійного опрацювання

- 7.1. Організація аналітичної роботи в банках.
- 7.2. Відмінності між інформаційним аудитом та моніторингом у банках.
- 7.3. Посадова інструкція економіста-аналітика банківської установи.

Тематика доповідей

1. Аналітична робота в банківській установі.
2. Сутність, мета та завдання інформаційного аудиту.
3. Сутність, мета та завдання моніторингу економічної безпеки банку.
4. Показники моніторингу економічної безпеки банку.

Запитання для самодіагностики

1. Охарактеризувати зміст інформаційно-аналітичної роботи в банках.
2. Які функції повинен виконувати економіст-аналітик у банках?
3. Розкрити сутність інформаційного аудиту в банках.
4. Порівняти поняття інформаційного аудиту та моніторингу.
5. Дати визначення поняття "комерційна розвідка".
6. Розкрити сутність поняття "інформаційний ресурс".
7. Охарактеризувати сутність інформаційно-аналітичної роботи.
8. Які існують канали отримання інформації?
9. Назвати завдання інформаційно-аналітичного підрозділу.
10. Перелічити інформаційно-аналітичні документи банків.

Тестові завдання

1. Обстеження підрозділів банку з метою вивчення й оцінки наявної у них інформації – це:

- а) інформаційний аудит;
- б) інформаційний моніторинг;
- в) інформаційний контролінг;
- г) інформаційно-аналітичне забезпечення;
- д) власний варіант відповіді.

2. Контроль надходження інформації з метою визначення її важливості й можливості використання в інтегрованих базах даних – це:

- а) інформаційний аудит;
- б) інформаційний моніторинг;
- в) інформаційний контролінг;
- г) інформаційно-аналітичне забезпечення;
- д) власний варіант відповіді.

3. Надання надзвичайно важливої інформації в будь-якій формі – це:

- а) повідомлення;
- б) доповідь;
- в) довідка;
- г) огляд;
- д) прогноз.

4. Доповідь – це:

- а) комплексне і різнобічне викладення проблеми з використанням усієї наявної інформації;
- б) надання надзвичайно важливої інформації в будь-якій формі;
- в) опис окремих характеристик конкретних подій або об'єктів;
- г) опис основних інформаційних повідомлень за певний період;
- д) опис загальної картини подій, що відбуваються.

5. Інформаційно-аналітична робота щодо дослідження конкретного об'єкта включає такі аспекти:

- а) вивчення існуючого стану об'єкта.
- б) вивчення можливостей об'єкта;
- в) вивчення (визначення) намірів об'єкта;
- г) власний варіант відповіді.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Теоретичні питання та тестові завдання опрацьовуються на основі літературних джерел [1 – 5; 14; 17; 19; 25].

Тема 8. Фінансово-економічна безпека банківських установ

8.1. Захист матеріальних цінностей, обладнання та технічних засобів від протиправних посягань.

8.2. Забезпечення безпеки банківських операцій.

8.2.1. Забезпечення безпеки кредитних операцій банків.

8.2.2. Забезпечення безпеки роботи банків на фондовому ринку.

8.2.3. Забезпечення безпеки проведення у банках касових операцій.

8.2.4. Забезпечення безпеки роботи банків із пластиковими платіжними засобами.

8.2.5. Забезпечення безпеки валютних операцій банків.

8.2.6. Боротьба з легалізацією (відмиванням) незаконно отриманих грошей.

Основні терміни і поняття: безпека банківських операцій, безпека кредитних операцій, безпека валютних операцій, безпека касових операцій, легалізація незаконно отриманих грошей.

Питання для самостійного опрацювання

8.1. Види матеріальних цінностей банківських установ.

8.2. Види банківських операцій.

8.3. Поняття про легалізацію незаконно отриманих грошей.

8.4. Види кредитних операцій.

Тематика доповідей

1. Організація управління безпекою кредитних операцій.

2. Засоби забезпечення безпеки валютних операцій.

3. Фактори, що визначають рівень безпеки касових операцій.

4. Оцінка кредитоспроможності позичальника.

Практичне завдання для самостійного виконання

Визначити нормативи ліквідності банку, проаналізувати відповідність їх значень встановленим нормативам. Зробити припущення про наслідки для банку у разі невиконання нормативів. Запропонувати за необхідності заходи щодо забезпечення дотримання нормативів ліквідності.

Вихідні дані для аналізу:

кошти в касі банку – 10,2 тис. грн;

кошти на коррахунку в НБУ – 40,9 тис. грн;

кошти на коррахунках в інших банках – відсутні;

зобов'язання за поточними рахунками – 650,5 тис. грн;

боргові цінні папери – 30 тис. грн;

надані кредити зі строком погашення в межах місяця – 100 тис. грн;

зобов'язання терміном погашення до 30 днів – 340,6 тис. грн;

сума ліквідних активів – 250 тис. грн;

короткострокові зобов'язання з початковим строком погашення до одного року – 350 тис. грн.

Запитання для самодіагностики

1. Описати порядок захисту матеріальних цінностей, обладнання та технічних засобів від протиправних посягань.

2. Яким чином повинна забезпечуватися безпека банківських операцій?

3. Які існують види банківських операцій?

4. Описати механізм забезпечення безпеки кредитних операцій банків.

5. Як забезпечується безпека роботи банків на фондовому ринку?

6. Охарактеризувати процес забезпечення безпеки проведення в банках касових операцій.

7. Яким чином забезпечується безпека роботи банків із пластиковими платіжними засобами?

8. Назвати особливості забезпечення безпеки валютних операцій банківських установ.

9. Описати порядок здійснення боротьби з легалізацією (відмиванням) незаконно отриманих грошей.

10. Що таке фінансово-економічна безпека банківських установ?

11. Розкрити поняття про повну та обмежену матеріальну відповідальність.

12. Назвати ризики неправильного вибору позичальника.

13. Розкрити сутність кредитного моніторингу.

14. Назвати ознаки виникнення проблем із поверненням кредиту.

15. Охарактеризувати роботу банку з простроченими кредитами.

16. Назвати існуючі види цінних паперів.
17. Описати порядок визнання грошей зношеними та значно зношеними.
18. Охарактеризувати порядок прийняття банком грошей від інкасаторів.
19. Розкрити сутність сумнівних фінансових операцій.

Тестові завдання

1. Характеристика позичальника включає розділи:

- а) загальний і спеціальний;
- б) основний і додатковий;
- в) первинний і вторинний;
- г) аналітичний і загальна характеристика;
- д) власний варіант відповіді.

2. Які структурні підрозділи банку приймають участь у кредитному моніторингу:

- а) кредитний відділ;
- б) відділ маркетингу;
- в) відділ безпеки;
- г) юридичний відділ;
- д) відділ банківських ризиків;
- е) усі варіанти правильні.

3. Загальний розділ характеристики позичальника містить відомості про:

- а) форму власності, організаційно-правову форму;
- б) статутний капітал;
- в) місце розташування підприємства;
- г) номери службових, домашніх та мобільних телефонів керівників;
- д) участь підприємства в державних програмах, наявність пільгових умов для ведення своєї діяльності в рамках конкретних програм;
- е) наявність на підприємстві служби безпеки, хто її очолює;
- є) кредитну історію позичальника.

4. Заходи кредитного моніторингу:

- а) контроль за цільовим використанням кредиту;
- б) контроль за виконанням графіка погашення кредиту і відсотків;
- в) контроль за наявністю і станом предмета застави, поведінкою і станом гарантів (поручителів) і страховиків;
- г) контроль за діяльністю партнерів (контрагентів) позичальника;

д) контроль зв'язків позичальника;

е) усі варіанти правильні.

5. Ознаки зношених монет:

а) банкноти без пошкоджень, але потерті;

б) банкноти, у будь-якому місці яких є плями, написи;

в) надірвані та надрізані банкноти незалежно від розміру надриву;

г) банкноти з проколами й дірками, відірваними краями і кутами;

д) банкноти, розірвані й розрізані на дві або більше частин, крім розрізаних на вузькі смуги, та склеєні;

е) банкноти з утраченими частинами, якщо збереглось не менше 55 % початкової площі;

є) банкноти, пошкоджені вогнем, водою, різними рідинами та хімікатами.

6. Ознаки значно зношених банкнот:

а) банкноти, розірвані й розрізані на дві або більше частин, крім розрізаних на вузькі смуги, та склеєні;

б) банкноти з утраченими частинами, якщо збереглось не менше 55 % початкової площі;

в) банкноти, пошкоджені вогнем, водою, різними рідинами та хімікатами;

г) банкноти, склеєні з двох половинок різних банкнот одного номіналу і дизайну

д) банкноти, у будь-якому місці яких є плями, написи;

е) надірвані та надрізані банкноти незалежно від розміру надриву;

є) банкноти з проколами й дірками, відірваними краями і кутами.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Рекомендації щодо виконання практичного завдання.

Норматив миттєвої ліквідності (Н4) визначається для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Формула для розрахунку нормативу Н4 має вигляд:

$$H4 = \frac{K_k + K_n + K_i}{3}, \quad (1)$$

де K_k – кошти в касі банку;

K_n – кошти на коррахунку в НБУ;

Кі – кошти на коррахунках в інших банках;
З – зобов'язання за поточними рахунками.

Н4 має бути не менше 20 %. Якщо фактичне значення Н4 значно більше нормативного і ця тенденція спостерігається декілька днів, то банк нагромаджує ліквідність для фінансування кредитів чи інвестування, або у нього неприпустимо великою є частка зобов'язань до вимоги в сукупних зобов'язаннях, або мають місце тимчасові труднощі з прибуткового розміщення залучених коштів. Якщо ситуація вказує на непокриття нормативу впродовж деякого часу, то банк має проблеми з виконанням зобов'язань перед клієнтами, покриває відплив коштів із депозитів або допускає несвоєчасну проплату їх рахунків.

Норматив поточної ліквідності (Н5) встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку. Для його розрахунку приймаються вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 30 днів включно. Н5 має складати не менше 40 %. Формула для розрахунку має вигляд:

$$H5 = \frac{A_p + A_v}{Z_t}, \quad (2)$$

де A_p – активи первинної ліквідності (це кошти в касі та на коррахунках банку в НБУ та інших банках);

A_v – активи вторинної ліквідності (боргові цінні папери та надані кредити зі строком погашення в межах місяця);

Z_t – зобов'язання терміном погашення до 30 днів.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Н6 бути не менше 20 %. Формула для розрахунку:

$$H6 = \frac{ЛА}{КЗ}, \quad (3)$$

де ЛА – ліквідні активи;

КЗ – короткострокові зобов'язання з початковим строком погашення до одного року.

Теоретичні питання опрацьовуються на основі літературних джерел [3; 4; 6; 7; 9; 10; 16; 21 – 24].

Тема 9. Забезпечення безпеки в роботі з персоналом банківських установ

9.1. Психологія недобросовісного працівника, клієнта, шахрая.

9.2. Конфлікти, їх попередження та вирішення.

Основні терміни і поняття: електронні платежі, конфлікти, система технічного захисту інформації, недобросовісний клієнт, шахрай.

Питання для самостійного опрацювання

9.1. Поняття "недобросовісний працівник" та "шахрай". Спільні і відмінні риси.

9.2. Види конфліктів.

9.3. Наслідки конфліктів у трудовому колективі банку.

Тематика доповідей

1. Засоби боротьби з шахрайством клієнтів.

2. Засоби протидії конфліктам.

3. Призначення та переваги користування послугами бюро кредитних історій.

Запитання для самодіагностики

1. Як здійснюється підбір персоналу на вакантні посади в банках?

2. Що є психологією недобросовісного працівника, клієнта, шахрая?

3. Які існують види конфліктів?

4. Назвати способи попередження конфліктів у банківських установах.

5. Охарактеризувати можливі шляхи вирішення конфліктів у банках.

6. Назвати етапи додаткової підготовки прийнятих на роботу нових працівників банку.

7. Перелічити правила роботи з банківським персоналом.

8. Що таке обґрунтування злочину?

9. Пояснити сутність обґрунтування наслідків злочину.

10. Назвати та охарактеризувати типи шахраїв.

Тестові завдання

1. Назвати основні методи перевірки кандидатів на вакантну посаду:

- а) перевірка минулого досвіду та досягнень;
- б) самооцінка;
- в) оцінка професійних якостей;
- г) психологічне і професійне тестування;
- д) анкетування;
- є) спостереження.

2. Причини конфліктів, обумовлені особливостями характеру людей:

- а) брак спілкування;
- б) різниця в планах, оцінках, інтересах;
- в) різниця в поглядах;
- г) неоднозначне трактування вчинків і поглядів;
- д) егоїзм, відсутність почуття співпереживання, заздрість;
- е) прагнення до переваг.

3. Причини конфліктів, обумовлені непродуманою кадровою політикою:

- а) відсутність демократичних основ у колективах;
- б) неадекватна оцінка роботи працівників;
- в) необґрунтоване просування по службі;
- г) відсутність гласності;
- д) несприятливі умови праці, недоліки в її організації.

4. Заходи щодо створення організаційної причетності до банку:

- а) створення сприятливих умов праці, просування по службі;
- б) введення валентної системи оплати праці.
- в) введення розвинутої системи стимулювання праці.
- г) заохочення банківських династій, забезпечення довгостроковою роботою кожного працівника;
- д) підтримка високого морального і ділового клімату в колективах установ банку;
- е) надання необхідно-можливого ступеня самостійності й довіри працівникам банку;
- є) всі варіанти правильні.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Теоретичні питання та тестові завдання опрацьовуються на основі літературних джерел [3; 4; 5; 9; 10; 13 – 16; 21].

Тема 10. Безпека комп'ютерних технологій і систем у банківських установах

10.1. Система технічного захисту інформації банків

10.2. Забезпечення безпеки електронних платежів.

Основні терміни і поняття інформація, технічний захист інформації, система технічного захисту інформації, безпека електронних платежів.

Питання для самостійного опрацювання

10.1. Програмне забезпечення, що використовується банківськими установами.

10.2. Поняття "безпека електронних платежів".

Тематика доповідей

1. Методи перевірки кандидатів на вакантну посаду.

2. Види захисту інформації.

3. Програмне забезпечення, що використовується в обліку банківських установ.

Практичні завдання для самостійного виконання

1. Ви – працівник операційного підрозділу банку, здійснюєте обслуговування рахунків певної кількості клієнтів. У вашому комп'ютері встановлено спеціальне програмне забезпечення для контролю за спробами несанкціонованого доступу до інформації, яку ви використовуєте у своїй роботі. Одного разу ви помітили деякі ознаки таких спроб, які протягом певного часу повторювались. Як ви будете діяти у такій ситуації?

2. Ви – працівник банку. Одного разу вас викликав до себе ваш безпосередній керівник. Ви виключили свій комп'ютер і протягом 15 хвилин перебували у керівника. Повернувшись на робоче місце, ви побачили, що на вашому комп'ютері працює ваш колега. На запитання, чому він використовує ваш комп'ютер, він зазначив, що його комп'ютер вийшов з ладу, а йому терміново необхідно підготувати важливий документ. Як ви будете діяти у такій ситуації і як могло статись, що ваш колега так легко отримав доступ до роботи на вашому комп'ютері?

3. Ви – працівник банку. Одного разу за розпорядженням вашого керівника вам довелося електронною поштою відправити лист, який було підготовлено іншим працівником на адресу однієї з установ вашого банку. Через деякий час із цієї установи надійшло повідомлення, що відправлений вами лист був уражений комп'ютерним вірусом. Як могло таке статися і як ви будете діяти у такій ситуації?

Запитання для самодіагностики

1. Охарактеризувати комплекс заходів щодо забезпечення безпеки електронних платежів.
2. Що таке система технічного захисту інформації банків?
3. Описати структуру системи технічного захисту інформації банків.
4. Що таке підсистема захисту від несанкціонованого доступу до інформації?
5. Дати визначення поняття "система забезпечення безпеки даних".

Тестові завдання

1. Підсистеми захисту інформації:

- а) криптографічна;
- б) захисту від несанкціонованого доступу до інформації;
- в) управлінська;
- г) організаційна;
- д) нормативно-правова.

2. Функції підсистеми захисту від несанкціонованого доступу до інформації:

- а) ідентифікація користувачів;
- б) аутентифікація ресурсів інформаційної системи;
- в) розмежування доступу до інформаційних ресурсів;
- г) власні варіанти відповіді.

3. Заходи щодо забезпечення безпеки електронних платежів:

- а) управління ключовою системою;
- б) електронний підпис документів;
- в) шифрування повідомлень у разі передавання по каналах зв'язку;
- г) розмежування повноважень під час роботи з електронними документами;

- д) захист на рівні протоколів зв'язку;
- е) захист архівів від руйнування;
- є) організаційні заходи.

4. Структура підсистеми нормативно-правового забезпечення:

- а) комплекс організаційних заходів;
- б) комплект документів, які визначають порядок роботи з засобами захисту інформації та регулюють інформаційні процеси банківського виробництва;
- в) комплект документів, які визначають права і відповідальність посадових осіб під час роботи з засобами інформатизації;
- г) власний варіант відповіді.

5. Грамотна експлуатація засобів комп'ютерної техніки полягає в дотриманні таких правил:

- а) дотримуватись технологічного процесу роботи в прийнятій банком системі електронних платежів згідно з відповідними технологічними інструкціями;
- б) не розголошувати та не передавати свого пароля в системах іншим службовцям банку або стороннім особам;
- в) не допускати до роботи в системах інших осіб під своїм паролем;
- г) терміново повідомляти керівника підрозділу та підрозділ безпеки банківської діяльності про допущені чи виявлені порушення технологічного процесу, що виникли з вини службовця або з незалежних від нього причин;
- д) не обговорювати ні з ким та не розривати зміст інформації, що передається в системі електронних платежів.

Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи

Практичні завдання виконуються після опрацювання джерела [3].

Теоретичні питання опрацьовуються на основі літературних джерел [1 – 4; 7; 11; 13; 21 – 23].

Рекомендована література

Основна

1. Веретенникова Г. Б. Економічна безпека підприємства: планування й організація : конспект лекцій / Г. Б. Веретенникова. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 84 с.
2. Губарев О. О. Економічна безпека : конспект лекцій / О. О. Губарев. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 60 с.
3. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності : навч.-метод. посібн. для самостійного вивчення дисципліни / М. І. Зубок. – К. : КНЕУ, 2003. – 156 с.
4. Отенко І. П. Аналіз у бюджетних та банківських установах : навч. посібн. / І. П. Отенко, О. Ю. Мішин, С. В. Мішина. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 240 с.

Додаткова

5. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. – К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. – 398 с.
6. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность : учебн. пособ. / Г. С. Вечканов. – СПб. : Вектор, 2005. – 251 с.
7. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення / З. В. Герасимчук, Н. С. Вавдіюк. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 244 с.
8. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Головка, А. В. Мінченко, В. М. Шарманська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 444 с.
9. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации / О. А. Грунин, С. О. Грунин. – СПб. ; М. ; Х. ; Мн. : Питер, 2002. – 160 с.
10. Економічна безпека : навч. посібн. / З. С. Варналій, П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. З. С. Варналія. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
11. Захарченко В. И. Экономическая безопасность бизнеса : учебн. пособ. для студ.-магистров экон. специальностей / В. И. Захарченко, Н. Н. Меркулов, Н. В. Халикян ; Одес. нац. политехн. ун-т, Одес. нац. ун-т им. И. Мечникова. – Одесса : Наука и техника, 2009. – 176 с.
12. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посібн. / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.

13. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.

14. Кузнецов О. О. Захист інформації та економічна безпека підприємства : монографія / О. О. Кузнецов, С. П. Євсєєв, С. В. Кавун. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 360 с.

15. Одинцов А. А. Экономическая и информационная безопасность: Справочник : учебн. пособ. для студ. вузов, обучающихся по спец. "Национальная экономика" и др. экон. спец. / А. А. Одинцов. – М. : Экзамен, 2005. – 575 с.

16. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібн. для самостійного вивчення дисципліни / І. М. Парасій-Вергуненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 348 с.

17. Понікаров В. Д. Аудит : навч. посібн. / В. Д. Понікаров, Т. М. Серікова. – Х. : ВД "Інжек", 2006. – 224 с.

18. Пономаренко В. С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование / В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанова, Н. Л. Чернова ; Харьковский гос. экономический ун-т. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2004. – 144 с.

19. Тумар Н. Б. Экономическая безопасность предприятия : навчальне видання / Н. Б. Тумар. – Х. : Харьковський ін-т бізнеса і менеджмента, 2006. – 160 с.

20. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С. М. Шкарлет. – К. : Книжкове видавництво Національного авіаційного ун-ту, 2007. – 436 с.

21. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посібн. / З. І. Щибиволок. – К. : Знання, 2006. – 312 с.

22. Экономическая безопасность : энциклопедия / под ред. А. Г. Шаваева, А. Т. Багаутдинова. – М. : Издательский дом "Правовое просвещение", 2001. – 511 с.

Ресурси мережі Інтернет

23. ЛигаБизнесИнформ. – Режим доступа : www.liga.net.

24. Офіційний сайт Державної служби статистики. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

25. Офіційний сайт НБУ України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

26. Сервер Верховної Ради України. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни**

**" ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ
БЕЗПЕКОЮ БАНКІВ, ФІНАНСОВИХ
ТА БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ"**

**для студентів спеціальності 8.18010014
"Управління фінансово-економічною безпекою"
денної форми навчання**

Укладач **Мішин Олександр Юрійович**

Відповідальний за випуск **Отенко І. П.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Мартовицька-Максимова В. А.**

План 2014 р. Поз. № 28.

Підп. до друку   Формат 60×90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,0. Обл.-вид. арк. 2,5. Тираж   прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

Дк № 481 від 13.06.2001 р.